

Balet w twórczości Piotra Czajkowskiego

- [Balet w twórczości Piotra Czajkowskiego](#)

Balet w twórczości Piotra Czajkowskiego

Źródło: domena publiczna.

Ważne daty

1840-1893 – lata życia Piotra Czajkowskiego

1850-1859 – nauka w Szkole Prawniczej

1859-1863 – praca w Ministerstwie Sprawiedliwości

1861-1865 – studia muzyczne w Petersburgu

1865 – pierwsze publiczne wykonanie jego kompozycji (*Tańce charakterystyczne*); debiut dyrygencki

1866-1878 – praca w Konserwatorium Muzycznym w Moskwie

1877 – premiera baletu *Jezioro Łabędzie*; ślub z Anną Milukową; próba samobójstwa

1892 – premiera baletu *Dziadek do orzechów*

1893 – śmierć, prawdopodobnie na skutek samobójstwa

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online-skills, cc0.

I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.

7. Romantyzm. Uczeń:

3) wymienia i klasyfikuje instrumenty muzyczne charakterystyczne dla epoki romantyzmu: fortepian, pianino, gitara, harfa; instrumenty smyczkowe (skrzypce, altówka, wiolonczela, kontrabas), instrumenty dęte: róg (waltornia), obój, flet, klarnet, saksofon; wymienia kompozytorów romantyzmu i charakteryzuje ich twórczość: Franz Schubert, Hector Berlioz, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Robert Schumann, Ferenc Liszt, Gioacchino Rossini, Giuseppe Verdi, Richard Wagner, Giacomo Puccini i późny romantyzm: Johann Brahms, Piotr Czajkowski, Gustav Mahler;

6) zna pojęcia: kantylena, tempo rubato, transkrypcja fortepianowa, wirtuoz, uwertura koncertowa, muzyka programowa, leitmotiv, szkoła narodowa, instrumentacja.

II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Uczeń:

1. zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych.

III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną. Uczeń:

1. wypowiada się w formie ustnej (np. dyskusja, prezentacja, debata) i/lub pisemnej (np. esej, referat) o dziełach muzycznych w oparciu o podstawową terminologię.

Nauczysz się

przedstawiać podstawowe fakty dotyczące życia i działalności Piotra Czajkowskiego;

wykazywać, na czym polegało nowatorstwo kompozytora jako twórcy baletów;

wymieniać cechy baletów Piotra Czajkowskiego;

wymienić tytuły baletów Czajkowskiego, zarysować ich fabułę i zwięźle je scharakteryzować;

przedstawiać najbardziej popularne fragmenty baletów Czajkowskiego i rozpoznać je ze słuchu;

używać terminologię, niezbędną do zrozumienia tematu (balet, [suite baletowa](#), libretto, motyw przewodni).

Film pt. *Balet w twórczości Piotra Czajkowskiego*

Film dostępny pod adresem </preview/resource/RfuIPYo67X3UY>

Źródło: opracowanie: online skills, AMFN, *Film pt. "Balet w twórczości Piotra Czajkowskiego" cz. 1.*, licencja: CC BY 3.0.

Film animowany Balet w twórczości Piotra Czajkowskiego cz. 1. Film przedstawia na początku historię życia artysty. Ukazują się przy tym ilustracje z jego wizerunkiem. Następnie w filmie pojawia się scena baletu jeziora łąbędzie. W trakcie filmu lektor wymawia następujące treści: Piotr Czajkowski, rosyjski kompozytor, dyrygent, pedagog i publicysta muzyczny epoki późnego romantyzmu, urodził się 20 kwietnia 1840 roku w Wotkińsku, a zmarł 25 października 1893 roku w Petersburgu. Od najwcześniejszych lat amatorsko uczył się grać na fortepianie i improwizować, jednak regularne kształcenie muzyczne zaczął pobierać dopiero jako dorosły mężczyzna. Aby w pełni poświęcić się muzyce, zrezygnował z kariery prawniczej i posady w rosyjskim

Ministerstwie Sprawiedliwości, czym zniechęcił do siebie niektórych członków rodziny. Po odbytych w latach 1861-1865 studiach muzycznych w Petersburgu (przedmioty teoretyczne u Nikołaja Zaremby, kompozycja u Antona Rubinsteinów) podjął pracę w moskiewskim Konserwatorium Muzycznym. Z tego okresu pochodzą kompozycje takie jak Koncert fortepianowy b-moll czy balet Jezioro łąbędzie. Po nieudanej próbie samobójczej (załamanie nerwowe wywołane relacją z niezrównoważoną psychicznie żoną) zrezygnował z pracy w Konserwatorium i odbył kilka turnusów koncertowych, m.in. do Niemiec, Austrii, Francji, Anglii i USA. W ostatnich latach życia skomponował operę Dama Pikowa, balet Dziadek do orzechów oraz VII symfonię h-moll Patetyczną. Zmarł w roku 1893, prawdopodobnie w wyniku samobójstwa. Choć Piotr Czajkowski zasłynął przede wszystkim jako kompozytor muzyki symfonicznej – symfonii, uwertur programowych, suit i koncertów instrumentalnych, istotnym polem jego twórczości były dzieła związane z akcją sceniczną, jak opery i balety. Te ostatnie traktowano ówczesnie jako konwencjonalne widowiska taneczne, z podrzędnym udziałem muzyki, niekoniecznie najwyższych lotów. Czajkowski wprowadził swego rodzaju rewolucję – potraktował balet jak operę bez słów, które zastąpił ruchem, gestem mimiką i przede wszystkim – muzyką. Z przypadkowego tła towarzyszącego popisowym figurom tancerzy stała się ona bowiem głównym nośnikiem treści. Czajkowski jest twórcą trzech baletów: Jeziora łąbiedziego, Śpiącej Królowej i Dziadka do orzechów. Jezioro łąbędzie skomponowane zostało w 1877 na zamówienie Teatru Wielkiego w Moskwie. W czterech aktach przedstawia ono historię młodego księcia Zygfryda i księżniczki łąbiedzi, Odetty. Zakłętą przez złego czarnoksiężnika Rotbara dziewczynę uratować może jedynie uczucie młodzieńca, który nigdy nie wyznał nikomu miłości. Zygfryda i Odettę zaczyna łączyć głębokie uczucie; gdy na balu księżę musi wybrać sobie narzeczoną, pozostaje jej wierny, dopóki w progu nie pojawia się Odylia – córka złego czarownika, do złudzenia przypominająca księżniczkę łąbiedzi. Zygfryd ulega podstępowi i prosi Rotbara o rękę córki. Pojmując swą pomyłkę, księżę odzyskuje miłość Odetty i decyduje się zginąć wraz z nią w odmętach poruszanego gniewem Rotbara jeziora. Niepokonana miłość kochanków zwycięża – zły czarnoksiężnik pada martwy, zaś oni odpływają w złotej łodzi do kraju wiecznego szczęścia. W Jeziorze łąbiedziem Czajkowski dążył przede wszystkim do ujednolicenia baletu i pogłębienia jego wyrazu poprzez muzykę. Kompozytor przypisał bohaterom reprezentatywne motywy i tematy, a przekształcając je (podobnie jak w muzyce symfonicznej) wyraził ich przeżycia wewnętrzne. Wprowadził także wyrazisty motyw przewodni – temat miłości Zygfryda i Odetty, tzw. temat łąbiedzi, powracający w kluczowych momentach

akcji. Tragiczne dzieje głównych postaci kontrastują z konwencjonalnymi tańcami w czasie festynu i balu oraz elementami humorystycznymi (taniec młodych łabędzi). Jezioro Łabędzie, z uwagi na poruszaną tematykę, określa się mianem "baletu lirycznego". Za chwilę wysłuchamy i obejrzymy dwóch fragmenty baletu. Będzie to pierwsza scena drugiego aktu kompozycji (z pojawiającym się tematem miłości Zygyrda i Odetty) oraz taniec łabędzi. Po prezentacji przykładów wymienimy swoje spostrzeżenia.

Balety Piotra Czajkowskiego

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D109Kyvld>

Źródło: Monika Biesaga, opracowanie: online skills, *Animacja pt. Balety Piotra Czajkowskiego*, licencja: CC BY 3.0.

Zadania

Ćwiczenie 1

Z poniższych odpowiedzi wybierz te, które mogą stanowić definicję baletu.

- ☐ Specyficzny układ gestów i figur tanecznych.
- ☐ Utwór muzyczno-sceniczny, w którym treść wyrażona jest za pomocą tańca.
- ☐ Rodzaj sceny zbiorowej w operze lub operetce.
- ☐ Zespół taneczny.

Ćwiczenie 2

Która definicja wyjaśnia pojęcie suita baletowa?

- ☐ Zbiór fragmentów muzycznych z oper i baletów.
- ☐ Fortepianowa wersja muzyki danego baletu.
- ☐ Zbiór dawnych tańców różnego pochodzenia.

Ćwiczenie 3

Każdemu z typów baletu przyporządkuj odpowiednią kompozycję Piotra Czajkowskiego:

Balet fantastyczny

Jezioro Łabędzie

Balet charakterystyczny

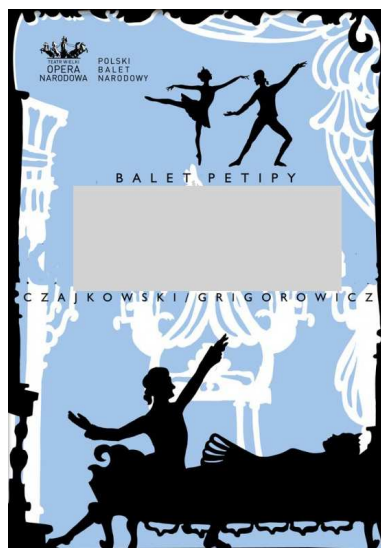
Śpiąca Królewna

Balet liryczny

Dziadek do orzechów

Ćwiczenie 4

Wstaw właściwy podpis do plakatów z baletów Piotra Czajkowskiego.

Jezioro Łabędzie

Dziadek do Orzechów

Śpiąca królewna

Ćwiczenie 5

Każdemu z baletów Piotra Czajkowskiego przyporządkuj pochodzący z niego fragment:

Jezioro Łabędzie

Walc z girlandami

Śpiąca Królewna

Taniec Cukrowej Wieszczki

Dziadek do orzechów

Taniec łabędzi

Ćwiczenie 6

Z poniższych odpowiedzi wybierz te, które charakteryzują balety Piotra Czajkowskiego. Pamiętaj, że możesz wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

- ☐ Występowanie motywów przewodnich
- ☐ Brak silnego związku muzyki z akcją.
- ☐ Rola instrumentacji w kształtowaniu charakteru postaci.
- ☐ Wprowadzanie elementów stylizacji.

Ćwiczenie 7

Wskaż definicję trepaka.

- ☐ Rosyjski taniec ludowy o bardzo szybkim tempie, w metrum 2/4.
- ☐ Określenie jednej z baletowych figur tanecznych.
- ☐ Rosyjski taniec ludowy o bardzo szybkim tempie, w metrum 3/4.

Ćwiczenie 8

Wskaż definicję pojęcia libretto.

- ☐ Tekst stanowiący podstawę dzieł sceniczno-muzycznych.
- ☐ Specyficzny układ choreograficzny, składający się ze skomplikowanych figur.
- ☐ Rodzaj tańca, często wprowadzanego do baletów.

Film pt. *Balet w twórczości Piotra Czajkowskiego*

Polecenie 1

Obejrzyj drugą część filmu na temat twórczości baletowej Piotra Czajkowskiego.

Słownik pojęć

Balet

widowisko teatralne, w którym głównym środkiem wyrazu jest taniec; też: utwór muzyczny stanowiący kanwę takiego widowiska, scena tańców zbiorowych w operze, operetce itp., zespół tancerek i tancerzy.

Libretto

tekst słowny opery, operetki; też: literacko opracowana treść baletu lub pantomimy.

Motyw przewodni

struktura muzyczna, która w muzyce programowej lub związanej z tekstem słownym ma symbolizować daną osobę, przedmiot bądź ideę.

Suita baletowa

suita jest typowa dla muzyki romantycznej; to zbiór fragmentów muzycznych pochodzących z oper i baletów.

Trepak

rosyjski taniec ludowy o bardzo szybkim tempie w metrum 2/4. Charakterystyczne są dla niego drobne kroki i przytupy.

Źródło:

encyklopedia.pwn.pl

Biblioteka muzyczna

Piotr Czajkowski, „Temat łabędzi” z baletu „Jezioro łabędzie”, Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy (AMFN), CC BY 3.0

2 Piotr Czajkowski, Walc z baletu „Śpiąca Królewna”, online-skills, CC BY 3.0

3 Piotr Czajkowski, Walc kwiatów z baletu „Dziadek do orzechów”, online-skills, CC BY 3.0

Bibliografia

A. Alszwang, *Czajkowski*, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków 1979.

I. Turska, *Balety Piotra Czajkowskiego*, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków 1981.